

**Œiddet, alışma Yaşamı ve
Medya Bağlamında**

KADIN

Dr. Nesrin AKINCI ÖTOK

2. Baskı

Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTÖK

Şiddet, Çalışma Yaşamı ve Medya Bağlamında KADIN

ISBN 978-605-241-887-1

DOI 10.14527/9786052418871

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2019, Ankara

2. Baskı: Ocak 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*C.P. Estes, günümüz kadınının bulanık bir etkinlikler yumağına dönüşmüş durumda olduğunu, herkes için her şey olmaya koşullandırıldığını söyler
(Kurtlarla Koşan Kadınlar)...*

***Bu ifadeyi hatırlatarak yeryüzündeki
tüm kadınlara armağanım olsun...***

Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

1980 İzmit doğumlu olan Çötök, ilk, orta ve lise eğitimini İzmit’de tamamladı. 2003 yılında Sosyoloji lisansını tamamladı ve 2003- 2004 yılları arasında özel bir kurumda kariyer danışmanlığı yaptı. 2004 yılında Sakarya Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak göreve başlayan Çötök, 2010 yılında Sosyoloji doktorasını tamamladı. 2014 yılında başladığı Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde halen öğretim üyeliği yapmaktadır. 2018 yılında Sosyoloji alanında doçent ünvanı alan Çötök’un, kadın ve aile, medya ve toplumsal cinsiyet, sosyal yapı alanında çalışmaları bulunmaktadır. Sosyal psikoloji, iletişim sosyolojisi, kültür, medya, aile ve kadın araştırmaları dersleri veren Çötök, evli ve iki çocuk annesidir.

Sunarken

Kadın araştırmaları yaptığınızda sadece kadın cinsiyetini ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadını tanımakla kalmıyorsunuz, evreni tanıyorsunuz. Kadın araştırmaları disiplinler arası bir alan olarak her alanın uzmanları tarafından bir yönüyle incelenebilecek kadar uçsuz bucaksız.

Bu kitapta kadının, toplumsal bir varlık olarak hayatın bazı alanları ile ilişkilendirilmiş yönleri ile ilgili bilgiler, sosyolojik analizler, araştırma sonuçları, istatistikler, görüşler ve eleştiriler yer almaktadır.

Mutlu kadınların mutlu aileleri mutlu ailelerin ise mutlu bir toplumu oluşturacağı bilinen bir gerçektir. Öte yandan tüm dünyada bitmek bilmeyen kadın sorunları sebebiyle çözüm arayışında uygulanan-hazırlanan sosyal politikalar, kanunlar, ortaklıklar, hukuki yaptırımlar yer almaktadır. Kadını- onun toplumsal rollerini tüm yönleri ile ele almak bitmeyecek bir öyküdür. O nedenle ki bu alan hep daha fazla anlaşılmaya, açıklanmaya, araştırmaya ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaca binaen başlıyorum.

Kadın araştırmaları öğrencisi bir kadın olarak başta beni yetiştiren aileme, yetişkinliğimle kurduğum beni hala büyüten aileme ve bana iyi gelen tüm sevdiklerime çok teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK

İÇİNDEKİLER

Sunarken	vi
Giriş.....	1

1. BÖLÜM ŞİDDET

Kadın ve Şiddet.....	5
Kadına Şiddeti Önlemede Yasal Düzenlemeler.....	11
Teknoloji, Şiddet ve Dijital Medya	42

2. BÖLÜM ÇALIŞMA YAŞAMI

Kadın ve Liderlik.....	53
Cam Tavan Sendromu	58
Kadın, İşgücü, Girişimcilik	62

3. BÖLÜM MEDYA

Kadın ve Medya	67
Medya Okuryazarlığı	69
Medya ve Toplumsal Cinsiyet	75

Sonuç Yerine.....	93
KAYNAKÇA	97

GİRİŞ

Kadın araştırmaları sosyal değişimlere bağlı olarak her daim interdisipliner çalışmalara ihtiyaç duymaktadır. Toplumun değişim hızı klasikleşen ifade ile hiç olmadığı kadar hızlıdır. Bu hız çoğu zaman toplumsal üyelerin toplumdan beklentilerini karşılayamayacak ve ayak uydurmakta zorlanılacak boyutlarda gerçekleşebilir. Toplumun mikro örneği olan aile bu değişim hızından doğrudan etkilenmektedir. Modernleşmeye paralel olarak aile içi roller- ilişkiler ve aile içi otorite değişmekte, boşanma ve tek ebeveynli aileler her yıl artmakta, kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olarak var olup görünürlüğünü arttırmakta, evlenme yaşı gitgide yükselmekte ve hatta akrabalık ilişkileri zayıflamaktadır. Aileyi makro ölçekte de toplumu etkileyen bu değişimleri anlamak için cinsleri birarada tutan etmenleri, anlam örüntülerini geçmişin dinamikleri ile açıklayabilmek mümkün değildir. Bu nedenle günümüz sosyal gerçekliğini ve kültürel değerlerini ortaya koyarak sosyal sorunlara yol açabilme tehlikesi bulunan durumlar tanımlanabilecektir.

Medya ve iletişim teknolojilerindeki ilerleme ile bireylere küresel dünyanın verileri sunulurken bu durum aile içi ilişkileri de değiştirmektedir. Küresel dünyadan bu denli bilgi akışı, algıları, anlamlandırmaları dönüştürmekte bu durum da aile içi ilişkilerin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Geçmişten gelen kültürel kodlar ile varlığını sürdüren aile yapıları bu besin kaynağından uzaklaşarak daha evrensel çerçevede farklı değerler, farklı normlar, farklı davranış örüntüleri ile tanışmaktadır. Bu farklılaşma, temellerini ailenin öz ve kendi formundan uzaklaştırdığı ölçüde değer kaybetmekte ve muhafaza edilememektedir. Bu çerçevede toplumsal ilişkiler ve toplumsal yaşamın organizasyonu medya ve iletişim teknolojilerinin kontrolü altına girmektedir. Medyanın imgesel- kurgusal bu etkisi

toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin anlamın yeniden üretilmesine yol açmaktadır.

Bu betimlemeler çerçevesinde kitapta kadın çalışmalarını ilgilendiren bazı alanların kadın ile ilişkisine yer verilmiştir. Bunlar; Kadın ve Şiddet, Kadına Şiddeti Önlemede Yasal Düzenlemeler, Teknoloji ve Şiddet, Kadın ve Liderlik, Cam Tavan Sendromu, Kadın, İşgücü ve Girişimcilik, Kadın ve Medya, Medya Okuryazarlığı, Medya ve Toplumsal Cinsiyet olarak belirlenmiştir.

Kadın ve şiddet bölümünde şiddet, şiddet türleri, şiddet istatistikleri, kadının ev içi konumu ve şiddetle ilişkisi, evlilik tercihleri vb. durumlara dair istatistikler verilmiştir. Kadına Şiddeti Önlemede Yasal Düzenlemeler kısmında Türkiye’de kadına yönelik şiddeti önlemede son yıllarda atılan olumlu adımlar, süreçler ve belgeler çerçevesinde aktarılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bu konudaki kararlılığı, yaptığı araştırmalar ve Türkiye’nin dahil olduğu uluslararası anlaşmalar; CEDAW Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun, son zamanlarda tartışılan İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddet durumunda müdahale edip yasal süreçlerin etkin şekilde yürütülmesini sağlayan ŞÖNİM’ler hakkında bilgi verilmiştir. Yine şiddet mağduru kadınların devlet gözetiminde yaşadıkları kadın konukevleri anlatılmıştır. Teknoloji, Şiddet ve Dijital Medya kısmında teknolojinin günümüzde geldiği boyutlardan bahsedilmiş, bu kapsamda dijital medya kullanımı ile ortaya çıkan tehlikelere ve bu alanda yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Siber /dijital /teknolojik zorbalık türleri ortaya konmuş, teknolojik kuşatımın boyutları hakkında eleştirilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde kadın ve liderlik çerçevesinde kadın ve erkeğin toplumda yer alışı ve bu yer alış içinde toplumda ne kadar kabul gördükleri ortaya konmuştur. Kadın liderlerin sayıca azlığı ve üst düzey görevlerde bulunamayışlarının sebepleri irdelenmiştir. Kadınların eğitilmesinin önemi ortaya konmuş ve “Cam Tavan Sendromu”nda,

literatürde ortaya konmuş bu kavramın neye karşılık geldiği anlatılmıştır. Cam tavan sendromunun kadın cinsiyetine özel bir kavram olması ile kadınların yükselmelerinin önünün kesildiği engeller aktarılmıştır. Yüzyıllardır kadının, kamusal alan özel alan ayrımından etkilendiği çerçevede kadının artık daha aktif dahil olduğu kamusal alanda yaşadığı zorluklardan bahsedilmiştir. Bu zorluklar ve kadınların bu zorluklara dair algıları, yapılmış araştırmalar üzerinden örneklendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde yine üst düzey görevlerde ve eğitim hayatında yer alan kadınların istatistiksel bilgilerine yer verilmiştir. Kadın, İşgücü, Girişimcilik kısmında kadınların işgücüne katılım oranları ortaya konmuş, TÜİK 2018 toplumsal cinsiyet istatistiklerinin belli başlı meslekler bağlamında kadın erkek oranları belirtilmiştir. Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları temel sorunlar sıralanmıştır.

Kadın ve medya bölümünde toplumsal cinsiyet ve geçmişten gelen kadın erkek rollerinin kültürel kodlar ile nasıl aktarıldığı belirtilmiş, davranış modellerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı süreçlerden artık informal öğrenme olarak medya ile yönlendirilme durumu üzerinde tartışılmıştır. Medyanın kadın ve erkeğe biçtiği roller, ürettiği imge-anlam- kurgu ve gerçeklik ilişkisinin anlaşılabilmesinin önemi yanında bunu sağlayacak olan medya okuryazarlığı- medya eğitiminden bahsedilmiştir. Medya okuryazarlığının ne olduğu ve önemi üzerinde durulmuş, medya okuryazarlığının hem medya ürünleri üretimi hem de onları tüketirken bilinçli seçimler yapmayı öğrettiği ifade edilmiştir. Ayrıca medya eğitiminin çerçevesi ile ilgili dünyadan örnekler sunulmuştur. Medya ve toplumsal cinsiyet kısmında toplumsal cinsiyet tartışmalarından bahsedilmiş, kavramsal çerçeve ortaya konmuş, ataerkillik ve onun sonuçları tartışılmış, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Öte yandan toplumsal cinsiyet tartışmalarını ortaya koyan ve farklı perspektiflere ve türlere sahip feminist akımlara özetle değinilmiştir. Medyanın toplumsal cinsiyet algısını üretimi ortaya konmuş bunun cinsler arasındaki ilişkilere dönüşümü ve üretilmiş bu rollerin hangi

yönde ve neye hizmet ettiği sorgulanmıştır. Bu sorgulamada kadın-erkek sosyal ilişkileri de temele alınmış ve günümüz dünyasında kadının toplumda kendini konumlandırma süreçleri analiz edilmiştir. Haberlerde ve gazete metinlerinde kadının yer alışı betimlenmiş medya ile oluşan kurgulanmış gerçeklik ile toplumsal cinsiyet bağı ortaya konmuştur. Sosyal medyanın kullanımı ile toplumsal cinsiyet algısını etkisi ve sosyal medya fenomenleri içinde kadın-anne olanların medya-teknoloji ile ilişkilerine yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

ŞİDDET

Kadın ve Şiddet

Şiddet insanlık tarihi kadar geriye götürülebilen bir olgudur. Şiddet özellikle de kabul görmüş 'öfke' dürtüsü sebebiyle toplumsal güdülerden biri olarak literatürde yer almaktadır. Şiddeti sadece nörobiyolojik çalışmaların öngördüğü öfke ve saldırganlık dürtüsüyle anlamak ve anlamlandırmak mümkün değildir. Kaldı ki bu sebepten meşru görülmesi de mümkün değildir. Bu noktada güçlünün güçsüze uyguladığı, karşı tarafın yaşam alanında sınır ihlali meselesi olarak görülen şiddet, bu yönüyle hem sosyolojik hem de psikolojik bir arka plana sahiptir.

Bireylerin eylemleri içinde yaşadığımız toplumdan bağımsız olarak gerçekleşmeyeceğinden şiddeti açıklamak ve onu anlamak öncelikle şiddetin sosyo-psikolojik temellerinden başlayarak söz konusu olabilecektir. Şiddet, tarihsel süreci bağlamında insanlık tarihinin oluşumunda, daha çok politik bir ifadeyle *güç-iktidar* temelli açıklamaları ile kendini çerçevlendiren bir olgu olarak ele alınır. Şiddet olgusu felsefe, sosyoloji, psikoloji ve din bilimleri içinde önemli bir çalışma konusu olarak yer bulurken bu olgunun gerçek anlamıyla tanınlanması ve ortaya konması ise ancak disiplinlerarası çalışmalarla gerçekleşebilecektir. Şiddet olgusu toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek ilişkileri kapsamında hiyerarşik ilişkiler çerçevesi dahilinde de günümüzde sıkça vurgulanan kadına şiddet olgusunu doğurmuştur.